

In progress

Après quelques mois de suspension, *Témoigner entre histoire et mémoire*, comme s'il s'agissait pour elle d'un nouveau départ, prend un rythme différent (trois numéros par an et non plus quatre) et, ce faisant, consolide les positions sur lesquelles elle avait déjà, en partie, fonctionné. Elle s'affirme ainsi comme une des activités de la Fondation Auschwitz en étroite relation avec les autres activités de celle-ci (mise en valeur des témoignages, expositions, journées d'étude, actions sur des quartiers que l'on peut découvrir sur www.auschwitz.be, site sur lequel sera d'ici peu accessible *Témoigner entre histoire et mémoire* en version électronique).

Ce nouveau cahier des charges fonctionne comme une charte éthique. Il s'agit de travailler à la différenciation des violences avec le souci de maintenir la spécificité de chacune d'elles. On n'oppose plus telles victimes à telles autres, on déconstruit les différentes tendances confusionnistes qui, sillonnant le champ mémoriel, répondent à des raisons politiques, partisans, voire personnelles. Tous les camps ne sont pas de concentration (il y a eu et il y a des camps de réfugiés, de travail, d'internement, de transit). Et les camps de concentration sont distincts des centres d'extermination destinés aux Juifs et construits *pour* eux. De même, toutes les logiques d'anéantissement ou d'aliénation ne sont pas équivalentes et il y a des violences radicales qui ne conduisent pas systématiquement à la destruction physique à court terme. Une entreprise (une firme, une fabrique, une usine) peut être un lieu de grande violence sociale, mais pour en comprendre les mécanismes, nul n'est besoin de faire appel à des modèles de terreur nazie ou concentrationnaire qui, lui étant étrangers, brouillent alors les esprits en favorisant les amalgames.

Les temps modernes qui sont les nôtres exigent de nous l'intelligence du multiple, l'agilité de regards qui, en même temps, peuvent se porter dans plusieurs directions, là où se réalisent les violences radicales de différents ordres. Le réductionnisme est d'emblée obsolète – ou dogmatique. Le travail de mémoire est un travail différentiel.

Sachant que la base historique sur laquelle la Fondation a été créée est la période de la terreur nazie, le génocide des Juifs et le système concentrationnaire, la revue se définit par un effort constant de mise au jour des mécanismes des violences collectives et extrêmes modernes et contemporaines, pour les analyser et les faire comprendre. De ce fait, la transmission et, avec elle, la communication (dans son sens culturel) font partie de ses missions premières. Il s'agit là de se démarquer de discours et de positions élitistes qui ne s'adresseraient qu'à des cercles fermés d'intellectuels coupés de la société. Bien au contraire, établir des passerelles entre enseignement supérieur, secondaire et espace public est de première importance. C'est de cette façon, non en s'isolant dans sa tour d'ivoire, que l'on peut lutter contre les tendances à l'ostracisme et à l'identitarisme, contre la montée des extrémismes et des fanatismes politiques et religieux qui sont, directement ou indirectement, des alliés des négationnismes. [p. 6]

Contre les logiques polémistes de fermetures et de guerres des tranchées qui ont trop souvent sévi dans le champ mémoriel, la Fondation s'engage à faire se rencontrer et mettre en dialogue les mémoires. Car la mémoire, si une éthique la soutient, doit permettre de dépasser les oppositions non pas vers une sorte d'œcuménisme béat, mais pour entretenir une dynamique de passage et de transmission, de passage *pour* la transmission.

Autrement dit, la revue de la Fondation Auschwitz affirme une nouvelle orientation *critique*. Sachant que la critique, souvent inconfortablement coincée entre norme et polémique, est toujours *in progress* et toujours prête à penser contre elle-même pour ne pas se complaire.

Henri Goldberg (Directeur de la publication) et Philippe Mesnard (Rédacteur en chef)

Na een onderbreking van enkele maanden neemt *Getuigen tussen geschiedenis en gedachtenis* een nieuwe start en legt zichzelf een nieuw ritme op (drie nummers per jaar in plaats van vier). Tegelijkertijd bouwt het tijdschrift voort op de pijlers die reeds gedeeltelijk aan de grondslag lagen van zijn werking. Zo opereert *Getuigenissen tussen geschiedenis en gedachtenis* binnen het kader van de Stichting Auschwitz, en staat het in nauw verband met diens andere activiteiten (onder de aandacht brengen van getuigenissen, organisatie van tentoonstellingen, studiedagen en wijkinitiatieven vermeld op de site www.auschwitz.be, waar weldra ook de elektronische versie van het tijdschrift beschikbaar zal zijn).

Dit nieuwe programma mag beschouwd worden als een ethisch handvest. Het tijdschrift stelt zich tot doel de verschillende vormen van geweld van elkaar te onderscheiden en zo het specifieke karakter van elk van die vormen te benadrukken. Slachtoffers zullen niet langer onderling vergeleken worden; pogingen om uiteenlopende onderwerpen op dezelfde manier te behandelen vloeien voort uit politieke, partijdige of persoonlijke motieven, en zullen worden gedeconstrueerd. Niet elk kamp is een concentratiekamp (er bestonden ook, en er bestaan nog steeds, vluchtelingenkampen, werkkampen, interneringskampen en transitkampen). Bovendien moeten de concentratiekampen duidelijk onderscheiden worden van de vernietigingscentra bestemd voor de Joden, *speciaal voor hen* opgericht. De redeneringen die aan de basis liggen van uitroeiingsprogramma's of haatcampagnes zijn eveneens uiteenlopend, en bepaalde vormen van radicaal geweld leiden niet systematisch tot fysieke vernietiging op korte termijn. Een onderneming (een bedrijf, een fabriek) kan het toneel zijn van uitgesproken sociaal geweld, maar om de mechanismen ervan te begrijpen is het onnodig te refereren aan de structuren van de naziterreur, van de concentratiekampen en de bureaucratie. De toepassing van dit interpretatiemodel op situaties die zich er niet toe lenen, kan enkel leiden tot verwarring en onduidelijkheid. [p. 7]

In deze moderne tijden wordt van ons verwacht dat we het meervoudige waarderen; we moeten een dynamische blik ontwikkelen en in verschillende richtingen durven kijken, overal waar radicaal geweld in al zijn vormen de kop opsteekt. Het reductionistisch denken is vandaag achterhaald – of dogmatisch. Wie aandacht heeft voor de herinnering, heeft aandacht voor verscheidenheid.

De historische grond waarin de Stichting wortelt is de periode van de naziterreur, de genocide van de Joden en de concentratiekampen. *Getuigen tussen geschiedenis en gedachtenis* profileert zich derhalve door een voortdurend streven om de mechanismen van collectief en extreem geweld vandaag in kaart te brengen en te bestuderen, en zo tot een beter inzicht te komen. Eén van de hoofdtaken bestaat er dan ook in overdracht en communicatie (in culturele zin) te garanderen. Daarbij is het de bedoeling afstand te nemen van elitaire discours en standpunten, uitsluitend bestemd voor besloten intellectuele kringen die elk contact met de maatschappij hebben verloren. Integendeel, het is van het grootste belang om bruggen te slaan tussen het hoger onderwijs, het secundair onderwijs en de publieke ruimte. Enkel op deze manier, en niet door zich terug te trekken in een ivoren toren, kan de strijd worden aangebonden met opvattingen gestoeld op principes van uitsluiting en identitair denken, alsook met de opkomst van politiek of religieus extremisme en fanatisme dat rechtstreeks of onrechtstreeks verbonden is met het negationistisch gedachtegoed.

De Stichting distantieert zich van de polemiek: ze wil ingaan tegen de logica van geslotenheid en van loopgravenoorlogen die al te vaak het veld van de gedachtenis heeft geteisterd, en beoogt daarentegen ontmoeting en dialoog. De gedachtenis, in haar ethische dimensie, maakt het immers mogelijk tegenstellingen te overschrijden. De beoogde ontmoeting kan niet resulteren in een naïeve oecumenische beweging, maar moet een zekere dynamiek creëren van overbrugging en overdracht, van overbrugging *om* de overdracht.

Het tijdschrift van de Stichting Auschwitz zet op deze manier een nieuwe *kritische* koers uit, met dien verstande dat de kritiek, vaak moeizaam balancerend tussen norm en polemieek, voortdurend *in progress* is en steeds bereid tegen zijn eigen logica in te gaan om niet zelfgenoegzaam te worden.

Henri Goldberg (Directeur van de publicatie) en Philippe Mesnard (Hoofdredacteur)

Vertaling gemaakt door Anneleen Spiessens [p. 8]